

УДК [94:323.22/.23](477.83-25)"1909/1912"
<https://doi.org/10.33402/zuz-2020-73-81>

Назар КІСЬ

*кандидат історичних наук
науковий співробітник відділу нової історії України
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4143-1862>
e-mail: danylovych@gmail.com*

ПОЛІТИЧНІ МАНІФЕСТАЦІЇ У ЛЬВОВІ З ПРИВОДУ «СПРАВИ ХОЛМЩИНИ» У 1909 І 1912 РОКАХ

Простежено, як польське суспільство Львова та політики відреагували на рішення російської Думи виокремити територію Холмщини зі складу Королівства Польського. Продемонстровано, як Львів, використовуючи ліберальніше, ніж у сусідніх імперіях, австрійське законодавство, утримував статус «польського П'ємонту». Висвітлено перебіг демонстрацій 1909 та 1912 рр. та події мітингу, що відбувся 1909 р. у Львові на подвір'ї Ратуші, а потім біля пам'ятника Адаму Міцкевичу, під час якого польська громадськість протестувала проти можливого відділення Холмщини від решти території Королівства Польського; а також серію протестів 1912 р., коли Дума прийняла відповідне рішення і студенти, які зібралися в центрі міста, спробували прорватися до будинку російського консульства, але були жорстко розігнані поліцією. Виокремлено причини незадоволення молоді, описано перебіг спільного мітингу польських лівих та націоналістів, на якому демонстранти спалили портрет царя Миколи II.

З'ясовано, що протести у Львові, хоч і не могли змінити позицію російського уряду, досить сильно вплинули на політичну ситуацію в Галичині. Львів став не просто «осередком вільного життя для поляків розділеної Речі Посполитої», а центром нової польської експансії на Схід. Визначено зміни у ставленні польських політиків до австрійської влади та поліції. Вважали, що «молодь маніфестувала свої почуття», і її силовий розгін сприйняли як атаку на все польське. Наголошено, що події 1912 р. засвідчили кардинальні зміни в масовій політиці, коли замість дозволених владою зборів на вулицях почали проводити несанкціоновані пікети, марші чи мітинги.

Ключові слова: мітинг, маніфестація, соціалісти, націоналісти.

У сучасній історіографії темі публічного міського простору в політичному житті присвячено чимало праць, і навіть про Львів епохи габсбурзької автономії можна знайти спеціальні роботи. Працею, що дає розуміння описаних у статті процесів з точки зору простору міста як місця для публічних ритуалів, є книга Данієля Уновського

(Daniel Unowsky) «The pomp and politics of patriotism: imperial celebrations in Habsburg Austria, 1848–1916»¹.

Про те, як Львів кінця XIX – початку XX ст. став містом, де формувався і розвинувся історичний міф про «польське місто на Кресах», можна почитати в працях Харальда Біндера (Harald Binder)², Патріс Дабровскі (Patrice Dabrowski)³, Маркіяна Прокоповича⁴ та Остапа Середи⁵. Про роль Ради міста у процесі перетворення Львова на «осередок польського національного життя» – в книзі Лукаша Сроки (Łukasz Sroka)⁶.

Заразом існує величезна фактологічна лакуна, не вивчивши якої, важко сформулювати об'єктивний погляд на процеси, що відбувалися у Львові на початку XX ст. Наприклад, реакція львівської громадськості й політиків на події в Російській імперії завжди була жвавою та промовистою. Не став винятком 1912 р., коли російська Дума вирішила перетворити Холмщину на окрему губернію. Опису та аналізу цієї події і присвячена наша стаття.

Рішення російської Думи виокремити Холмщину з Королівства Польського і перетворити її на окрему губернію спричинило у Львові масові протести, сутички з поліцією при спробі прорватися до будинку російського консульства, а також міжнародний скандал через публічне спалення на сучасній площі Міцкевича у Львові портрета російського царя Миколи II.

Ці події містили багато традиційного і водночас нового для Львова початку XX ст. Традиційним було бажання місцевих польських політиків підтвердити статус міста як «польського П'ємонту», що мало завжди перебувати на вістрі національної боротьби. Новим було те, що ініціативу в протестах перехопили молодіжні (студентські) організації⁷. А це вилилося в радикалізацію мітингів, коли традиційні віча швидко обернулися протистоянням з поліцією та яскравими видовищами, як-от публічним спаленням портретів.

Від 1815 р., після Віденського конгресу, частина території колишньої Речі Посполитої в складі Російської імперії стала називатися «Королівство Польське» або «Царство Польське». Також побутувала назва «Конгресове королівство» та «Kongresówka». І хоча на початок XX ст. його автономія була зведена нанівець, виокремлення зі складу

¹ Unowsky D. The pomp and politics of patriotism: imperial celebrations in Habsburg Austria, 1848–1916. West Lafayette, Indiana: Purdue University Press, 2005. 270 p.

² Binder H. Making and Defending a Polish Town: «Lwow» (Lemberg), 1848–1914. *Austrian History Yearbook*, 34. 2000. P. 57–81.

³ Dabrowski P. Commemorations and the Shaping of Modern Poland. Bloomington: Indiana University Press, 2004. 312 p.

⁴ Prokopovych M. Habsburg Lemberg: architecture, public space, and politics in the Galician capital, 1772–1914. West Lafayette, Indiana: Purdue University Press, 2009. 357 p.

⁵ Середи О. Масові урочистості та міський публічний простір. *Історія Львова: у 3-х т. / редкол.: Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій*. Львів, 2007. Т. 2. С. 301–317.

⁶ Sroka Ł. Rada Miejska we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej 1870–1914: studium o elicie władzy. Kraków: Wyd-wo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2012. 565 s.

⁷ Мисак Н. Студентські товариства у Східній Галичині, як осередки формування української інтелігенції наприкінці XIX століття. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Гуманітарні науки*. Львів, 2005. Вип. 5. С. 274–278.

цього «Королівства» Холмщини стало справжнім скандалом. У тогочасній пресі це трактували «втратою краю для Польщі»⁸ та продовженням русифікації.

Ідею перетворення Холмщини на окрему губернію в Росії обговорювали задовго до 1912 р., піднімали це питання і у Львові, наприклад, у 1909 р. В час традиційних травневих урочистостей, присвячених черговій річниці конституції 3 травня і першотравню, відбувся мітинг у справі Холмщини. Його провели 2 травня 1909 р. на подвір'ї Ратуші. Учасник Січневого повстання 1863 р. і депутат Ради міста Войцех Бехонський (Wojciech Biechoński), звертаючись до «співвітчизників», критикував політику російського уряду, який, за його словами, «потурає найдикішим інстинктам російського суспільства», тому «відриває від тіла Речі Посполитої» її частину – Холмщину⁹. Віцепрезидент м. Львова Тадеуш Рutowський (Tadeusz Rutowski) апелював до міжнародної спільноти (адже кордони Королівства Польського були затверджені на Конгресі 1815 р., а не Росією в односторонньому порядку) та до права народів на розвиток власної ідентичності. Після промов та прийняття резолюції учасники мітингу влаштували похід до пам'ятника Адаму Міцкевичу – новому популярному місцю для патріотичних польських маніфестацій¹⁰.

Протягом травня 1909 р. через Холмщину збиралося ще багато польських патріотичних організацій. Члени «Сокола-Матері» зверталися до Польського кола в австрійському парламенті з вимогою втрутитися¹¹, схожі звернення ухвалили й різні студентські товариства¹². Тобто остаточне рішення Думи в 1912 р. не стало несподіванкою, проте виявилось потужним каталізатором для заворушень.

У суботу 11 травня 1912 р., коли у Львові стало відомо про рішення російської Думи, біля пам'ятника Адаму Міцкевичу зібрався мітинг. Ядро протестувальників становили студенти, майже тисяча осіб, які заспівали гімн «Jeszcze Polska nie zginęła» та розгорнули транспарант «Niech żyje niepodległa Polska». Перед ними виступив співредактор польського демократичного часопису «Kurjer Lwowski» Ян Домбський (Jan Dąbski) зі словами про те, що пів мільйона «поляків на етнографічно польських землях відтято від Королівства Польського і віддано на поталу попам та чиновникам»¹³. Після гімну «Z dymem pożarów» інший промовець – представник соціалістичної студентської молоді – закликав готуватися до війни і «майбутньої відсічі царату»¹⁴.

Далі ситуація почала швидко виходити з-під контролю. Під спів гімну «Oto dziś dzień krwi i chwały» натовп зайняв всю сучасну площу Міцкевича, рух було зупинено. Потім колона спробувала прорватися до російського консульства, але вулиці в той бік перекрила поліція. Поблукавши центром міста, тисячний натовп повернувся до пам'ятника Міцкевичу. А потім, обдуривши й оминувши поліцію, демонстранти побігли вгору до сучасних вулиць Степана Бандери та Генерала Чупринки (де

⁸ Dzień manifestacyjny. *Kurjer Lwowski*. 1909. 3 maja. S. 1–2.

⁹ Ibid.

¹⁰ Польські протести против відокремлення Холмщини. *Діло*. 1909. 4 травня. С. 3.

¹¹ Protest w sprawie chełmskiej. *Kurjer Lwowski*. 1909. 4 maja. S. 2.

¹² Akademicki wiec w sprawie chełmskiej. *Kurjer Lwowski*. 1909. 7 maja. S. 2.

¹³ Krwawa manifestacja chełmska. *Kurjer Lwowski*. 1912. 13 maja. S. 1–3.

¹⁴ Ibid.

розташовувалося консульство Російської імперії). Тут, за кілька десятків метрів від будівлі консуляту, їх зупинив інший кордон поліції, підсилений кінним відділом.

Після недовгої суперечки і кидання каміння відбулася сутичка з поліцією. Кавалеристи (10 осіб) з оголеними шаблями розсіяли натовп, а піші поліцейські (близько 50 осіб), так само з холодною зброєю, відтіснили демонстрантів. Останні, щоправда, ще годину не розходилися, вигукували образи на адресу консула та поліції, але трималися на безпечній відстані. 30 демонстрантів було поранено, троє з них – важко¹⁵.

На місце події прибув президент м. Львова Юзеф Нойман (Józef Neumann), який пообіцяв постраждалим студентам свою підтримку. Поранених оглядали в приміщенні Політехніки та аптеки Брюкнера на сучасній вулиці Степана Бандери, 21. Лише о 10 вечора ситуація в місті заспокоїлася.

Окремим епізодом того вечора була спроба погрому редакції русофільського часопису «Прикарпатская Русь». Русофіли, які орієнтувалися на Росію, були закономірною мішенню для польських мітингувальників. Студенти забігли в двір будинку на сучасній вулиці Стефаника і навіть встигли розбити вікна в квартирі редакції, але мушили швидко тікати, адже підійшла поліція і спробувала заблокувати їх у дворі¹⁶.

Кривавий розгін патріотичної польської маніфестації справив потужне враження на львів'ян. Однак влада не мала наміру виправдовуватися. За версією поліції, організатори мітингу «давали слово честі», що не планують іти до будинку російського консульства. Та мітингувальники не лише не дотримали його, але й атакували поліцейських, які не виймали шабель аж до того моменту, коли демонстранти пішли в атаку. Перед цим 13 поліцейських були поранені в голову камінням і палицями¹⁷. Цю версію висвітлювали не лише проурядові газети, а й українські часописи¹⁸.

Після побиття демонстрантів президент міста та інші політики взялися «вирішувати» питання безпеки у Львові. Юзеф Нойманн звернувся до намісника й попередив про «серйозні заворушення», якщо поліція буде надалі випробовувати терпіння міщан. Згодом він висловився про те, щоб місцева поліція стала «міською, а не військовою»¹⁹.

Польські депутати парламенту підняли питання на рівні уряду та Державної ради, не забувши нагадати, що російське консульство у Львові є «розсадником» для шпигунів та русофілів²⁰. Зрештою, ішлося не просто про безпеку і право на протест, а про національне питання, мовляв, поліція «пролила польську кров»²¹.

Як наслідок, крім актуалізації питання Холмщини, зміни торкнулися ідеології в набагато ширшому контексті. Львів ставав не просто містом, де ліберальніші австрійські закони дають змогу утримувати наявний «польський стан посідання», тобто сприяти культурному й економічному розвитку польського політичного проекту в умовах автономії. Польська преса писала про місце Львова в майбутній «експансії

¹⁵ Krwawa manifestacja chełmska. *Kurjer Lwowski*. 1912. 13 maja. S. 1–3.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Krwawe zajście. *Gazeta Lwowska*. 1912. 14 maja. S. 3.

¹⁸ Демонстрация під російським консулатом у Львові. *Діло*. 1912. 13 травня. С. 5; Демонстрації проти вилучення Холмщини. *Там само*. 15 травня. С. 6.

¹⁹ Rada miejska. *Kurjer Lwowski*. 1912. 17 maja. S. 2.

²⁰ O masakrę policijną we Lwowie. *Ibid.* 16 maja. S. 1.

²¹ Krwawa manifestacja chełmska. *Ibid.* 14 maja. S. 1.

на Східних кресах»²², та й самі стосунки з Віднем, як засвідчили події 11 травня 1912 р., вимагали переосмислення, адже керівництво поліції виявилось байдужим до побажань місцевої молоді і її патріотичних почувань²³.

Після львівських протестів мітинги поширилися всією провінцією, але тепер мітингували не лише проти політики російського уряду, а й проти свавілля поліції. Краківські студенти, наприклад, теж зібралися біля пам'ятника Міцкевичу, і теж громили редакцію газети. Цього разу – консервативного часопису «Czas», в якому мітинг суботи 11 травня описали з точки зору поліції²⁴.

У середу 15 травня нещодавно створений «Холмський комітет польської молоді» («*Komitet chełmski młodzieży polskiej*») розповсюдив у вищих навчальних закладах Львова відозву із закликом зібратися на нову маніфестацію проти російської політики. Вже о 12 годині дня на подвір'ї Політехніки почали збиратися студенти з Університету, Політехніки, Ветеринарної академії, Аграрної академії в Дублянах та Школи лісового господарства. Були тут і націоналісти, і соціалісти. У вестибюлі Політехніки вони відкрили віче, потім сформували колону і вирушили до пам'ятника Міцкевичу. Під співи патріотичних пісень несли пурпуровий штандарт товариства «Kuznica» з написом «*Niech żyje niepodległa Polska*» («Хай живе незалежна Польща») та червоний – від соціалістичної молоді. Після мітингу біля пам'ятника Міцкевичу частина студентів спробувала розгромити-таки редакцію «Прикарпатської Русі», але змогла лише відірвати табличку з фасаду, оскільки браму охороняла поліція²⁵. Російське консульство в цей час охороняли піхотинці 30-го полку та відділ уланів²⁶.

Українські видання, які загалом засуджували жорстокість поліції, критикували і польських політиків за втягування в конфлікти з владою шкільної молоді та за вандалізм стосовно редакції русофільської газети. Вони засуджували саму тенденцію до збільшення насильства на вулицях²⁷.

Не забуваймо і про те, що українці в принципі мали інше розуміння ситуації з Холмщиною, адже в польсько-російському протистоянні чомусь не звертали уваги на етнографічну – українську – складову проблеми. Зрештою, можна було говорити не про «від'єднання від Варшави», а про «приєднання до Києва». Тому, хоч русифікацію не вважали чимсь кращим за колонізацію, ніякої трагедії української політики в рішенні Думи не вбачали²⁸. З позиції русофілів все було простіше: вони раділи «возз'єднанню руських земель» і писали, що «русское население Холмщины может смѣло смотрѣть в будущее»²⁹.

²² Wznowienie akcji chełmskiej. *Ibid.* 14 maja. S. 1.

²³ Po krwawej masakrze. *Ibid.* S. 1–2.

²⁴ Demonstracje w Krakowie. *Gazeta Lwowska.* 1912. 15 maja. S. 3.

²⁵ Młodzież technicka. *Ibid.* 15 maja. S. 3.

²⁶ Ogólno-akademicki wiec młodzieży polskiej w sprawie chełmskiej. *Kurjer Lwowski.* 1912. 15 maja. S. 1–2.

²⁷ Кровавая демонстрація. *Галичанинъ.* 1912. 15 травня. С. 2; Всеполяки в оборні Холмщини. *Руслан.* 1912. 14 травня. С. 2–3; «Поважна» маніфестация niepodległościowej młodzieży. *Там само.* 16 травня. С. 3.

²⁸ Відділене Холмщини. *Діло.* 1912. 2 липня. С. 1–2.

²⁹ Побѣда холмскаго дѣла. *Галичанинъ.* 1912. 3 травня. С. 1; Освобождение Холмщины. *Там само.* 11 травня. С. 1.

У неділю 19 травня 1912 р., через тиждень після побиття студентів біля російського консульства, у Львові запланували одразу дві маніфестації. Соціалістична молодь зранку зібралася біля Політехніки, тоді вирушила до Ратуші³⁰. Тут, у дворі, на 10.30 ранку зібралися демонстранти, щоб обговорити ситуацію з Холмщиною³¹. Перед зібранням виступали депутат Державної ради, соціал-демократ Юзеф Гудец (Józef Hudec), депутат Державної ради Отто Гауснер (Otto Hausner) та член Української соціал-демократичної партії публіцист Теофіл Мелень. Того ж дня о 12 годині зібралася віче представників патріотичних польських організацій в залі «Сокола-Матері»³², що мало стати початком протестів в цілій Галичині. Прибули і представники польського національного руху з Холмщини. А також селяни з підльвівських сіл. З політиків були згадані уже Юзеф Гудец, професори Львівського університету Євгеніуш Ромер (Eugeniusz Romer) та Станіслав Гломбінський (Stanisław Głabiński). На вічі поет і доктор наук Ян Каспрович (Jan Kasprówic) звинувачував росіян – «православних чорносотенців», що вони «виривають шмат з тіла Речі Посполитої»³³. Згадував про холмських уніатів, яких силою русифікували і перевели на православ'я. Не проминув нагоди покритикувати і галицьких українців, які на цьому тлі «вирішили очищати» греко-католицький обряд від латинських нашарувань³⁴.

Крім того, учасники зборів підняли питання ролі м. Львів, яке тепер уже назвали «сторожею Польщі на Сході» та «вулканом польського патріотизму». Обговорювали майбутнє Польщі після поділу між імперіями. Заявили, що річка Буг після виокремлення Холмщини з Королівства перестала бути кордоном між Росією та Польщею, тому треба спрямовувати свою діяльність далі на Схід.

Оголосили про те, що польське «Товариство опіки над уніатами», яке діяло на Холмщині, розширює профіль своєї діяльності і стає «Товариством оборони східних кресів». При цьому Львів завдяки ліберальному австрійському законодавству мав би стати легальною штаб-квартирою для всіх польських діячів з Росії та Німеччини. Тут планували заснувати благодійний фонд («Dar Chełmski») для підтримки польського підпілля в Росії, що мав би акумулювати кошти від поляків з усього світу³⁵.

Учасники соціалістичного віча на подвір'ї Ратуші тим часом вирушили до будинку «Сокола-Матері». Тут вони об'єдналися з польськими націоналістам і всі разом, співаючи «Jeszcze Polska», рушили до пам'ятника Міцкевичу. На площі біля пам'ятника заспівали «Пісню легіонів», пролунало декілька промов, одну з яких закінчили словами «Готуйте зброю» («Kujcie broń»)³⁶.

Коли мітингувальники співали гімн «Z dumem pożarów», «з'явився» портрет російського царя і портрет спадкоємця престолу, які «хтось» підпалив під аплодисменти натовпу. Патріотична польська преса особливо підкреслювала, що це відбулося на

³⁰ W obronie wyłączonej Chełmszczyzny. *Kurjer Lwowski*. 1912. 20 maja. S. 1–3.

³¹ Demonstracyjne zgromadzenie. *Ibid.* 18 maja. S. 4.

³² Przeciw wyłączeniu Chełmszczyzny. *Ibid.* 17 maja. S. 4; Przeciw wyłączeniu Chełmszczyzny. *Ibid.* 18 maja. S. 3.

³³ Przeciw wyłączeniu Chełmszczyzny. *Ibid.* 19 maja. S. 1.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Echa spalenia carskiego portretu. *Ibid.* 29 maja. S. 2.

³⁶ *Ibid.*

наступний день після дня народження царя Миколи II. Російське та німецьке консульства в цей час охороняли посилені військові відділи, багато військових патрулювали вулиці в середмісті, тому після спалення портрета натовп мирно розійшовся³⁷.

Очевидно, львівські мітинги на підтримку неподільності Королівства Польського не могли змінити політики російського уряду. Однак на політичну ситуацію в польському русі Галичини вони вплинули доволі серйозно.

По-перше, Львів хоч і залишався «твердиною польського духу в найвільнішій частині Польщі», однак акценти почали змінюватися. На місце «оборони стану посідання» прийшла ідея «експансії», а увявлення про «креси» розширилися. Сутички з поліцією змінили ставлення до центральної влади: в місті відкрито заговорили про потребу самим формувати поліційні відділи, які б із розумінням ставилися до патріотичних почувань населення³⁸.

Спалення портретів допомогло з розголосом, тепер до справи Холмщини, яка стала міжнародною, та польського національного руху була прикута увага міністрів і консулів³⁹.

Все це стало наслідком активної участі молоді в політичних процесах «на вулиці», коли маніфестація перестала бути строго регламентованою і повторюваною дією. Завдяки цьому вдалося не лише мобілізувати ширші маси населення, а й підвищити градус напруги під час протистояння.

REFERENCES

- «Povazhna» manifestatsyia niepodległościowej młodzieży. (1912, Traven 16). *Ruslan*, 3 [in Polish].
- Akademicki wiec w sprawie chełmskiej. (1909, Maj 7). *Kurjer Lwowski*, 2 [in Polish].
- Binder, H. (2000). Making and Defending a Polish Town: «Lwow» (Lemberg), 1848–1914. *Austrian History Yearbook*, 34, 57–81 [in English].
- Dabrowski, P. (2004). *Commemorations and the Shaping of Modern Poland*. Bloomington: Indiana University Press [in English].
- Demonstracye w Krakowie. (1912, Maj 15). *Gazeta Lwowska*, 3 [in Polish].
- Demonstracyjne zgromadzenie. (1912, Maj 18). *Kurjer Lwowski*, 4 [in Polish].
- Demonstratsyi proty vyluchenia Kholmshchyny. (1912, Traven 15). *Dilo*, 6 [in Ukrainian].
- Demonstratsyia pid rosyyskym konsulatom u Lvovi. (1912, Traven 13). *Dilo*, 5 [in Ukrainian].
- Dzień manifestacyjny. (1909, Maj 3). *Kurjer Lwowski*, 1–2 [in Polish].
- Echa spalenia carskiego portretu. (1912, Maj 29). *Kurjer Lwowski*, 2 [in Polish].
- Krovavaia demonstratsiia. (1912, Traven 15). *Halychanyn*, 2 [in Russian].
- Krwawa manifestacja chełmska. (1912, Maj 13). *Kurjer Lwowski*, 1–3 [in Polish].

³⁷ Echa spalenia carskiego portretu. *Ibid.* 29 maja. S. 2.

³⁸ Rosyjskie metody lwowskiej policji. *Ibid.* 29 травня. S. 3.

³⁹ Echa spalenia carskiego portretu. S. 2.

- Krwawa manifestacja chełmska. (1912, Maj 14). *Kurjer Lwowski*, 1 [in Polish].
- Krwawe zajście. (1912, Maj 14). *Gazeta Lwowska*, 3 [in Polish].
- Młodzież technicka. (1912, Maj 15). *Kurjer Lwowski*, 3 [in Polish].
- Mysak, N. (2005). Studentski tovarystva u Skhidniy Halychyni, yak oseredky formuvannia ukraińskoi inteliħentsii naprykintsi XIX stolittia. *Visnyk Lvivskoi Komertsii noi Akademii*, 5, 274–278 [in Ukrainian].
- O masakrę policijną we Lwowie. (1912, Maj 16). *Kurjer Lwowski*, 1 [in Polish].
- Ogólno-akademicki wiec młodzieży polskiej w sprawie chełmskiej. (1912, Maj 15). *Kurjer Lwowski*, 1–2 [in Polish].
- Osvobozhdenie Kholmshchyny. (1912, Traven 11). *Halychanyn*, 1 [in Russian].
- Po krwawej masakrze. (1912, Maj 14). *Kurjer Lwowski*, 1–2 [in Polish].
- Pobeda kholmnskaho dela. (1912, Traven 3). *Halychanyn*, 1 [in Russian].
- Polski protesty protiv vidokremlenia Kholmshchyny. (1909, Traven 4). *Dilo*, 3 [in Ukrainian].
- Prokopovych, M. (2009). *Habsburg Lemberg: architecture, public space, and politics in the Galician capital, 1772–1914*. West Lafayette: Purdue University Press [in English].
- Protest w sprawie chełmskiej. (1909, Maj 4). *Kurjer Lwowski*, 2 [in Polish].
- Przeciw wyłączeniu Chełmszczyzny. (1912, Maj 17). *Kurjer Lwowski*, 4 [in Polish].
- Przeciw wyłączeniu Chełmszczyzny. (1912, Maj 18). *Kurjer Lwowski*, 3 [in Polish].
- Przeciw wyłączeniu Chełmszczyzny. (1912, Maj 19). *Kurjer Lwowski*, 1 [in Polish].
- Rada miejska. (1912, Maj 17). *Kurjer Lwowski*, 2 [in Polish].
- Rosyjskie metody lwowskiej policji. (1912, Maj 29). *Kurjer Lwowski*, 3 [in Polish].
- Sereda, O. (2007). Masovi urochystosti ta miskyi publichnyi prostir. In Ya. Isaievych, M. Lytvyn, F. Steblii (Eds.), *Istoriia Lvova* (Vol. 2, pp. 301–317). Lviv [in Ukrainian].
- Sroka, Ł. (2012). *Rada Miejska we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej 1870–1914: studium o elicie władzy*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego [in Polish].
- Unowsky, D. (2005). *The pomp and politics of patriotism: imperial celebrations in Habsburg Austria, 1848–1916*. New York; Oxford: Berghahn Books [in English].
- Viddilenie Kholmshchyny. (1912, Lypen 2). *Dilo*, 1–2 [in Ukrainian].
- Vsepoliaky v oborni Kholmshchyny. (1912, Traven 14). *Ruslan*, 2–3 [in Ukrainian].
- W obronie wyłączonej Chełmszczyzny. (1912, Maj 20). *Kurjer Lwowski*, 1–3 [in Polish].
- Wznowienie akcji chełmskiej. (1912, Maj 14). *Kurjer Lwowski*, 1 [in Polish].

Nazar KIS

PhD

Researcher at the Department of Modern History of Ukraine

I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the

National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4143-1862>

e-mail: danylovyh@gmail.com

POLITICAL DEMONSTRATIONS IN LVIV OVER THE «KHOLMSHCHYNA CASE» IN 1909 AND 1912

The article shows how Polish society and politicians in Lviv reacted to the decision of the Russian Duma to separate the territory of the Kholm region from the Kingdom of Poland. How Lviv, using Austrian law, maintained the status of «Polish Piedmont», and the course of demonstrations in 1909 and 1912 are covered.

In 1909, a rally took place in Lviv, first in the courtyard of the Town Hall and then near the monument to Adam Mickiewicz. During this demonstration, Polish activists protested against the possible separation of the Kholm region from the rest of the territory of the Kingdom of Poland. And in 1912, when the Duma made a decision, there was a series of protests. At first, students gathered in the city center, trying to break into the building of the Russian consulate but were brutally dispersed by police. Then young people and politicians protested against police violence. Finally, a joint rally of Polish leftists and nationalists was organized, at which demonstrators burned a portrait of Tsar Nicholas II.

The protests in Lviv, although they could not change the position of the Russian government, would have a strong impact on the political situation in Halychyna. Lviv became not just a «center of free life for the Poles of the divided Commonwealth», but the center of a new Polish expansion to the East. At least, that is how Polish politicians interpreted it.

The attitude of Polish politicians towards the Austrian authorities also changed, as the police were no longer considered neutral defenders of order. In this case, when «young people manifested their feelings», their violent dispersal was considered almost an attack on everything Polish.

And most importantly – the events of 1912 showed a radical change in mass politics. When unauthorized pickets, marches, or rallies were held on the streets instead of the meetings allowed by the authorities.

Keywords: rally, demonstration, socialists, nationalists.